דְּרַבִּי סָבָר טוֹבַת הֲנָאָה נחשבת מָמוֹן, ולכן חייב הגנב לשלם גם עבור הטובת הנאה שיש לבעלים בתרומות ומעשרות שבטבל, וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה סָבַר שהגנב פטור מלשלם לו עבור טובת הנאה זו, כיון שטּוֹבַת הֲנָאָה אֵינָהּ מָמוֹן, ולא הפסיד לו ממון בגניבתם.

הגמרא דוחה שאין הכרח שרבי ורבי יוסי ברבי יהודה נחלקו אם טובת הנאה ממון.

לֹא – אין הכרח לומר שנחלקו לגבי גונב טבל אם טובת הנאה ממון או לא, אלא דְּכוּלֵּי עָלְמָא בין לרבי ובין לרבי יוסי ברבי יהודה טוֹבַת הֲנָאָה אֵינָהּ מָמוֹן, אֶלָּא הָכָא לגבי גונב טבל ואכלו, בְּמַתָּנוֹת שֶׁלֹּא הוּרְמוּ קָא מִיפַּלְגִי – נחלקו האם תרומות ומעשרות שלא הורמו מהטבל, דנים עליהם כאילו כבר הרימו אותם מהטבל, ונחשב שכבר קודם ההפרשה יש לכהנים זכות ממונית במתנות, וכן היא דעת רבי יוסי ברבי יהודה, ולכן אין משלם לו את דמי התרומות ומעשרות שהרי גם קודם שהורמו אין לישראל חלק בהם. ודעת רבי, שכל עוד לא הורמו התרומות ומעשרות הרי הם כחולין, ואין לכוהנים חלק בו, ולכן משלם לו את דמי כל הטבל.

מקשה הגמרא, וְאִי – ואם גם רבי מודה שטּוֹבַת הֲנָאָה אֵינָהּ מָמוֹן, מַה לִּי הוּרְמוּ התרומות ומעשרות, מַה לִּי לֹא הוּרְמוּ, כמו שאם הורמו אין לישראל חלק בהם שממון כהנים הם, כך גם קודם שהורמו התרומות ומעשרות לישראל יש בהם רק טובת הנאה, וכיון שטובת הנאה אינה ממון, נמצא שאין לישראל אלא את החולין שבטבל, אך בתרומות ומעשרות שמעורבים בו אין לו כלל חלק, ואם כן מדוע סבר רבי שהגנב משלם לו דמי כל הטבל.

הגמרא מבארת את מחלוקת רבי ורבי יוסי בר רבי יהודה באופן אחר:

אֶלָּא בין לרבי ובין לרבי יוסי ברבי יהודה טובת הנאה אינה ממון, וְהָכָא הָכִי נַמִּי מַתְנִינַן דְּרַבִּי – וזהו טעמו של רבי שמשלם לו דמי כל הטבל, אף שלא הפסיד לישראל ממון כשלקח ממנו את התרומות ומעשרות שבתוך הטבל, משום שקָנְסוּהוּ רַבָּנָן לַגַּנָּב וחייבוהו לשלם לישראל את דמי כל הטבל, כְּדֵי הֵיכִי דְּלֹא לִינְגְּבוּ – כדי שלא יגנוב.

ועוד אפשר לתרץ, שבין לרבי ובין לרבי יוסי ברבי יהודה טובת הנאה נחשבת ממון, ומעיקר הדין הגנב חייב לשלם גם את הטובת הנאה שהיה לישראל בתרומות ומעשרות, וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה סָבַר שהטעם שחייבו את הגנב לשלם רק את דמי החולין שבטבל, כִּי קָנְסוּהוּ רַבָּנָן לְבַעַל הַבַּיִת שהשהה בביתו טבל, שיפסיד את דמי טובת ההנאה שבתרומות ומעשרות, כְּדֵי הֵיכִי דְּלֹא לִישְׁהֵי לְטֵיבְלֵיהּ – כדי שלא יוסיף להשהות טבל בביתו, אלא יזדרז להפריש תרומות ומעשרות.

רבא מתרץ את הסתירה במשנה מהרישא לסיפא באופן אחר:

רָבָא אָמַר טובת הנאה נחשבת ממון, ומכל מקום כשאסר הנאתו על כל הכהנים יטלו תרומתו בעל כרחו, כי **שַׁאנִי תְּרוּמָה** – שונה הדין לגבי תרומה, דְּהֵיכִי דַּעְתָּךְ [זה הטעם] דְּיִטְלוּ עַל כָּרְחוֹ, אף על פי שנהנים ממנו הנאה ממונית, מִשּׁוּם דִּתְרוּמָה לֹא חֲזָיָא – אינה ראויה אֶלָּא לַכֹּהֲנִים, ואינו יכול לעבדה לעצמו, וְהָאומר קונם כהנים נהנים לי כֵּיוָן דְּקָא אָתֵי לְמֵיפְרָא עֲלֵיהוּ – כיון שבא לאסור על הכהנים ליהנות מתרומתו, שָׁוְיָא עַפְרָא בְּעָלְמָא – הרי הוא מחשיב את התרומה כסתם עפר, ומפקיר את הטובת הנאה שיש לו בה. ולכן רשאים הכהנים ליטול את התרומה בעל כרחו, שהרי אינם נהנים ממנו שאין לו בתרומה טובת הנאה, ואת התרומה עצמה לא אסר עליהם שאין היא ממונו אלא ממון הכהנים.

משנה

המשנה דנה באשה האוסרת את ההנאה ממעשה ידיה על קרוביה, או על בעלה, האם חל נדרה או לא. ובאם חל הנדר, האם יכול הבעל להפר נדר זה, או לא.

אשה האומרת לבעלה, **קוֹנָם שֶׁאֵינִי עוֹשָׂה עַל פִּי אַבָּא וְעַל פִּי אָבִיךָ וְעַל פִּי אָחִי וְעַל פִּי אָחִיךָ**, דהיינו, שאסרה את ההנאה ממעשה ידיה על אביה, או חמיה, או אחיה, או גיסה, **אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר** – אין בעלה יכול להפר נדר זה, שהרי אין לה עינוי נפש בזה שאינה יכולה לְהַנּוֹתם, ואף אין בזה משום דברים שבינו לבינה.

ואם אמרה לבעלה, קונם **שֶׁאֵינִי עוֹשָׂה עַל פִּיךָ**, דהיינו, שאסרה את מעשה ידיה על בעלה, נחלקו התנאים במשנה:

דעת תנא קמא, **שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהָפֵר**, מאחר שמשועבדת היא לו למעשה ידיה, ואין הנדר חל.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, יָפֵר לה את נדרה, **שֶׁמָּא תַּעֲדִיף עָלָיו יוֹתֵר מִן הָרָאוּי לוֹ** – שמא תעשה האשה מלאכה יותר מן השיעור שקצבו לה חכמים, ועודף זה שלה הוא, ואם לא יפר את נדרה, ייאסר עליו ליהנות מעודף זה, ועל כן יכול הוא להפר משום דברים שבינו לבינה.

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, אף שעתה אין הנדר חל כלל, אף לא לענין העדפה, **יָפֵר, שֶׁמָּא יִנָּרְשֶׁנָּה** לאחר מכן, ואז יחול הנדר מאחר שכבר אינה משועבדת לו, **וּתְהֵי אֲסוּרָה עָלָיו**, כלומר, ייאסר עליו להשיבה אליו, כיון שנאסר במעשה ידיה, ואין אדם יכול להשמר שלא יהנה כלל מכל המלאכות שאשתו עושה בבית, ועל כן רשאי הוא להפר נדרה מעתה, משום דברים שבינו לבינה.

גמרא

אָמַר שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי שיפר הבעל את נדרה, שמא יגרשנה ולא יוכל להשיבה.

מקשה הגמרא, **לְמֵימְרָא** – האם יתכן לומר, דְּקָסָבַר שְׁמוּאֵל אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם, שהרי לדעת רבי יוחנן בן נורי בהכרח צריך לומר, שאדם יכול להקדיש עתה דבר שעדיין אינו קיים בעולם, שאם לא כן, כיצד יחול נדרה של האשה שנודרת עתה, לאחר הגירושין, הרי מצב זה עדיין אינו קיים בעולם, ואף מעשה ידיה עדיין אינם בעולם. וכיון ששמואל נוקט להלכה כדברי רבי יוחנן בן נורי, בהכרח שאף הוא סובר כן, שניתן להקדיש דבר שלא בא לעולם. **וּרְמִינְהִי**, יש להקשות על כך מדברי המשנה (כתובות נח:), האומרת שאדם **הַמַּקְדִּישׁ** את **מַעֲשֵׂה יְדֵי אִשְׁתּוֹ**,

---

אגרות קודש

ב"ה, ט' אלול, ה'תשל"א

ברוקלין, נ.י.

הוו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה משה שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום ה' אלול עד"ז שכמה זמנים בהתגלות דהבעש"ט נזכרו בספרים,

המשך בעמוד הבא

חֲרֵי זוֹ – האשה, עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת – כלומר, יכולה היא ליהנות ממעשה ידיה ולא חלה עליהם קדושה, מאחר שאין הבעל רשאי להקדישם. וְהַמּוֹתָר – אם הקדיש הבעל את הנותר ממעשה ידיה, דהיינו, מה שהיא עושה יותר מן השיעור שקצבו חכמים לכל אשה לעשות לבעלה, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר חֶקְדֵּשׁ – חל הקדשו של הבעל על מותר זה, אף שהוא דבר שעדיין לא בא לעולם, וְרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר אוֹמֵר חוּלִּין – כיון שלשיטתו אין אדם יכול להקדיש דבר שלא בא לעולם. וְאָמַר שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר שלא חל ההקדש אף על המותר, אַלְמָא – מוכח מכאן, שלדעת שמואל אֵין אָדָם מַקְדִּישׁ דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם, ואם כן קשה, כיצד פסק שמואל כדעת רבי יוחנן בן נורי, הסובר שאשה שאסרה את מעשה ידיה על בעלה יחול נדרה לאחר שיגרשנה, אף שבשעת הנדר היה זה דבר שלא בא לעולם.

הגמרא מביאה אפשרות ליישב קושיא זו:

וְכִי תֵּימָא – שמא נאמר, כִּי קָאָמַר שמואל הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, לא נתבוין להכריע הלכה כמותו לענין זה שרשאי הבעל להפר את נדרי אשתו שמא יגרשנה ויחול הנדר, אלא רק עַל הַעֲדָפָה הוּא דְּקָאָמַר – דהיינו, שמאחר שרבי יוחנן בן נורי נקט שיפר הבעל את נדרי אשתו משום שמא יגרשנה, ולא נקט כדברי רבי עקיבא שיפר משום העדפה, יש ללמוד מדבריו שאין העדפה שייכת לבעל אלא לאשה, ובענין זה בלבד סבר שמואל כמותו, אך לענין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אינו סובר כמותו.

דוחה הגמרא, אם כן, לֵימָא שמואל, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי בְּהַעֲדָפָה, דהיינו, רק לענין זה שאין העדפה שייכת לבעל אלא לאשה. אִי נַמִי, שיאמר שמואל, הֲלָכָה כְּתַנָּא קַמָּא הסובר שאין הבעל צריך להפר את נדר אשתו, ובהכרח שהוא סובר שהעדפה שייכת לבעל, ועל כן אין האשה יכולה להפקיע את שיעבודו. אִי נַמִי, שיאמר שמואל, (אין) הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא הסובר שהעדפה שייכת לאשה. ומכיון שנקט שמואל בדבריו 'הלכה כרבי יוחנן בן נורי' בסתמא, כוונתו לפסוק הלכה כמותו לגמרי, אף בענין זה שאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם.

מתרצת הגמרא, אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף, אכן לשיטתו של שמואל אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, ועל כן פסק כדברי רבי יוחנן הסנדלר, הסובר שאין הבעל יכול להקדיש את מותר מעשה ידי אשתו. אמנם שָׁאנֵי קוֹנָמוֹת – לגבי נדרים שונה הדבר, ומודה שמואל שניתן להחיל נדר אף על דבר שעדיין אינו בעולם. וטעם הדבר, הוֹאִיל וְאָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹת חֲבֵירוֹ עָלָיו, אוֹסֵר נַמִי דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם עָלָיו – כלומר, שמצינו שדין נדר חלוק מדין הקדש, שהרי יכול אדם לאסור על עצמו בנדר את פירותיו של חבירו, אף שאינו יכול להקדיש את פירותיו של חבירו. וממילא, הדין נותן כן אף לענין לאסור דבר שלא בא לעולם, שיוכל אדם לאסור בנדר דבר שלא בא לעולם אף שאינו יכול להקדישו, שהרי פירות חבירו לגביו הם כדבר שלא בא לעולם מאחר שאין לו זכות בהם, ואף על פי כן יכול הוא לאוסרם על עצמו.

מקשה הגמרא על תירוץ זה, אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרב יוסף, כְּשִׁלְמָא אָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹת חֲבֵירוֹ עָלָיו, שֶׁהֲרֵי אָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹתָיו עַל חֲבֵירוֹ – דהיינו, אמת הדבר שפירות חבירו לגביו הם כדבר שלא בא לעולם, וממילא, כיון שיכול אדם לאסור על עצמו את פירות חבירו אף שאינם ברשותו, יכול הוא לאסור על עצמו אף דבר שלא בא לעולם. אמנם, דין זה לא נאמר אלא כאשר אוסר הוא את פירותיו של חבירו על עצמו, שגופו הוא ברשותו, או כאשר אוסר הוא את פירותיו על חבירו, שאף שגוף חבירו אינו ברשותו מכל מקום הפירות הם ברשותו. אֶלָּא יֵאָסוֹר דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לָעוֹלָם עַל חֲבֵירוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין אָדָם אוֹסֵר פֵּירוֹת חֲבֵירוֹ עַל חֲבֵירוֹ – אבל באופן שבו גם הפירות וגם גוף האדם אינם ברשותו אינו יכול לאסור, ועל כן אין אדם יכול לאסור את פירות חבירו על חבירו. וממילא, אף אינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו, כיון ששניהם אינם עתה ברשותו. ואם כן קשה, כיצד יכולה האשה לאסור את מעשה ידיה על בעלה, הרי גם מעשה ידיה אינם ברשותה מאחר שלא באו לעולם, וגם גופו של בעלה אינו ברשותה.

הגמרא מתרצת באופן אחר את הסתירה בדברי שמואל:

אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אכן, מודה שמואל שאין אדם יכול לאסור בנדר דבר שלא בא לעולם על חבירו, וטעם הדבר שיכולה האשה לאסור את מעשה ידיה על בעלה, מכיון שמדובר בְּאוֹמֶרֶת יְקֻדְּשׁוּ יָדַי לְעוֹשֵׂיהֶן – לבוראם, דהיינו, שלא הקדישה את מעשה ידיה שעדיין אינם בעולם, אלא את ידיה למלאכתם, דְּיָדַיִם הָא אִיתְּנְהוּ בָּעוֹלָם – וידיה הרי קיימים בעולם, ועל כן, אין אנו דנים אותה כאוסרת על בעלה דבר שלא בא לעולם, אלא כאדם האוסר על חבירו דבר הקיים ברשותו.

מקשה הגמרא, וְכִי אָמְרָה הָכִי – בלשון זה 'יקדשו ידי לעושיהן', קָדְשָׁה – האם חל ההקדש, וְהָא מְשַׁעְבְּדָן יָדֶיהָ לַבַּעַל – והרי עתה משועבדת היא לבעלה ואינה יכולה להקדיש כלל, והיה לה לומר שמקדישה היא את ידיה רק כאשר יפקע שיעבודו של בעלה.

מתרצת הגמרא, דְּאָמְרָה לְכִי מִגְּרְשָׁה – אכן, אין הכוונה שהקדישה את ידיה עתה, אלא אמרה שיקדשו ידיה כאשר תתגרש מבעלה.

מקשה הגמרא, הַשְׁתָּא מֵיהַת לֹא מִגְּרְשָׁה – הרי עתה עדיין אינה מגורשת, וּמַאי דְּכִי אָמְרָה הָכִי מְהַנְיָא – ומנין שלשון זה יועיל. כלומר, אף שמקדישה היא את ידיה עצמם, וממילא, אין חסרון בכך שמעשה ידיה אינם בעולם, אמנם, כיון שעתה היא משועבדת לבעל ואינה יכולה להקדיש אלא לאחר גירושין, יש כאן חסרון של דבר שאינו בעולם, שהרי מצב זה של אחר גירושין עדיין אינו בעולם.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אלול, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מי"ב אלול.

ת"ל על הטבת בריאותו, וזה עצמו צריך להוסיף בתקוה שלו ובטחון שילך הלוך וטוב, וככל שיתחזק יותר בבטחון בהשי"ת, דקודם רואים הברכה.

המשך בעמוד קפד